

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ VE

EKONOMİ POLİTİKASI

Doç. Dr. Tayyar SADIKLAR

Merkez Bankası Başkanı (*)

1 — GİRİŞ

Ekonomi politikasının hedefleri olan; tam çalışma, kararlı bir fiyat seviyesi, adil bir gelir tevzii ve belirli bir kalkınma hızına ulaşmada Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT), ekonomi politikasını idare edenlerin elinde çok önemli bir vasıtadır. Gerek Maliye Politikası ile para politikası ve gerekse doğrudan doğruya devlet müdahalesi politikasında KİT'ler önemli bir rol oynarlar.

Etüdümüzde KİT; Genel Yatırım ve Finansman Programında yer alan ve ekli cetvellerde isimleri geçen kurumlar olarak ele alınmıştır. Kamu İktisadi Teşebbüsleri 468 Sayılı Kanunun 4. Maddesinde gösterilmiştir. Bunlar, ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası kamu tüzel kişilerince sağlamış olan kurumlar, bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağlamış oldukları diğer kurumlar ve yukarı-

---

(*) Konferans 1976 yılında verilmiştir.

da sayılanlardan olmamakla beraber kendilerine bazı kamu yetki ve görevleri verilmiş olup galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek olan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmayan özel kanunlara tâbi kurumlar ve İller Bankası'dır. İktisadî Devlet Teşekkülü kavramı ise daha dardır; İktisadî Devlet Teşekküllerinin neler oldukları 440 sayılı kanunun 1. maddesinde gösterilmiştir. İktisadî Devlet Teşekkülleri; sermayelerinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete (Genel ve Katma Bütçeli İdarelere) ve İktisadî Devlet Teşekküllerine ait olup, İktisadî alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tabi olacakları belirtilen teşebbüslerdir.

Bugün Sanayi üretiminin yarısını, yatırımların yüzde 43'ünü yapan Kamu İktisadî Teşebbüslerinin daimi kadrolarında 500.000'den fazla personel çalışmaktadır. Ekonomideki bu ağırlığıyla kaynak toplama ve dağılımındaki etkilerini iyi programlayıp uygulanmasının zarureti ortadadır.

Üçüncü Beş Yıllık Plân, tüm yatırımların yüzde 56,3'ünün Kamu tarafından yapılmasını öngörmüştür. Böylece doğrudan doğruya üretime dönük ve temel malların tamamını üreten KİT'in kamu yatırımcısı olarak rolleri azalmak yerine önemi artmaktadır.

KİT'in bugünkü mali durumları hakkında genel bir fikir vermek üzere bazı rakamlar aşağıya alınmıştır. Özkaynak oranları yüzde 40, yabancı kaynak oranları yüzde 60 civarındadır. Teşebbüslerin aktif değerlerinin defter kıymeti toplamı 1975 yılının başlarında 200 milyar lirayı geçmiştir. KİT'in işletmecî kuruluşlarının satış hasılları 1975 yılında 76 milyar liraya ulaştığı hesap edilmiştir.

KİT'in işletmecî kuruluşlarının kâr ve zarar durumlarını göstermek üzere bir tablo aşağıya çıkartılmıştır.

Tablo: 1 — 1970-75 Yılları KİT Kâr ve Zararı

Yıllar	Kârlar Toplamı	Zararlar Toplamı	(Milyon TL) Fark
1970	+ 1.332,1	— 1.924,4	— 592,3
1971	+ 1.919,4	— 1.090,4	+ 829,0
1972	+ 2.623,2	— 1.172,6	+ 1.450,6
1973	+ 2.250,7	— 1.897,0	+ 353,7
1974	+ 4.354,0	— 3.516,0	+ 838,0
1975 (Re- vize)	+ 3.650,0	— 6.650,0	— 2.910,00

Kaynak: Tevfik Altınok. Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Kamu Kaynakları ile İlişkileri (Mart 1976 - Seminer çalışması)

Kârlılık, verimlilik esasına göre çalışması gerekli bu teşebbüslerin aldıkları sonuçlar izlenen fiat politikası ve sosyal kârlılığa yöneltilmiş olmaları ile izah edilebilir. Ancak, bu konunun tartışmaya muhtaç olduğu da açıktır.

KİT'lerin finansman durumlarının tesbitinde, yarattıkları kaynaklar ve yaptıkları ödemeler ve bunların arasındaki fark esas alınır. Kuruluşların yarattıkları kaynakların hesabında; kâr, amortismanlar, aktifteki azalışlar ve pasifteki artışlar toplamı alınır. Kuruluşların ödemeleri ise zarar, vergiler gibi kanunî ödemeler, aktif artışları ve pasif azalışları toplamıdır.

Kaynaklarla ödemeler arasındaki fark ise, eğer pozitif ise, yatırımlar için kullanılabilir imkânları gösterir. Ancak aşağıdaki Tablo 2'de görüleceği üzere bu fark son yıllarda devamlı negatiftir. Bu itibarla KİT'ler hiç yatırım yapmasalar dahi sırf idamei hayat edebilmeleri için ekonominin başka kesimlerinden fon aktarmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Tablo: 2 — 1971-76 Yılları KİT Kaynak Ödeme Farkları
İşletmecı Kuruluşlar

Yıllar	Kaynak Fazlaları	Kaynak Açıkları	Sonuç
1971	+ 1.836,8	— 2.173,6	— 336,8
1972	+ 2.030,2	— 3.558,0	— 1.527,8
1973	+ 1.493,2	— 3.098,5	— 1.605,3
1974	+ 1.633,0	— 7.728,0	— 6.095,0
1975	+ 2.915,0	— 10.353,0	— 7.438,0

Tasarrufçu Kuruluşlar

Yıllar	Kaynak Fazlaları	Kaynak Açıkları	Sonuç	Toplam
1971	+ 315.0	— 21.7	+ 293.3	— 43.5
1972	+ 681.7	— 16.2	+ 665.5	— 862.3
1973	+ 329.4	— 42.0	+ 287.4	— 1.317.9
1974	+ 665.0	— 11.0	+ 654.0	— 5.441.0
1975	+ 218.0	— 120.0	+ 98.0	— 7.340.0
1976	—	—	—	— 9.588,0
Kaynak: Aynı				

Yukarıda değinildiği üzere ekonominin üretken yatırımları KİT'ler vasıtası ile yapılmaktadır. Bir taraftan kaynak - ödeme farkları, diğer taraftan yeni yatırımların gerektirdiği finansman için kaynağa ihtiyacı olan KİT'ler ekonominin diğer kesimlerinden önemli ölçülerde fon çekerler.

KİT'lere verilen yeni yatırım görevleri hakkında bir fikir vermek üzere 1970 - 1976 yılları KİT Yatırımlarını gösterir bir tablo aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo: 3 — 1970 - 1976 Yılları KİT Yatırımları

Yıllar	İşletmecî Kuruluşlar	Tasarrufçu Kuruluşlar	(Milyon TL.) Toplam
1970	5.642,0	511,5	6.153,5
1971	6.652,7	584,2	7.236,9
1972	9.978,1	690,0	10.668,1
1973	12.558,8	346,2	12.905,0
1974	15.323,0	1.750,0	16.893,0
1975	25.905,0	252,0	26.157,0
1976	38.201,0	233,0	38.434,2

Kaynak: Aynı

II — BÜTÇE POLİTİKASI VE KİT FİNANSMANI

Konsolide Bütçenin Meclise sevki tarihi olan 30 Kasım 1975 tarihinde KİT'lerin yatırım ve finansman programı hazırlanır ve Kararname haline getirilir.

Bir fikir vermek üzere 1976 yılı KİT yatırım ve finansman Kararnamesi etüde eklenmiştir. (Ek. 1)

Kararname metnine Kuruluşların Yatırım ve finansman tablosu ve finansman ihtiyaçlarının karşılanış şeklini gösterir tablo eklenir.

Kararname metnine ekli tabloların tetkikinde de görüleceği üzere: bu programın bütçe ile ilgisi, Bütçeden sağlanan 10 milyarlık transferden ibarettir. Ek. 2'deki konsolide bütçe dengesi rakamlarının arasında da ilk bakışta KİT'le ilgili bir rakama rastlanamaz. KİT'e 1976 yılında Bütçeden sağlanan 10 milyarlık transfer 37,6 milyarlık genel transfer rakamının içinde gizlenmiştir. 153 milyarlık Bütçede KİT'in yükü 10 milyar olarak gözükmesi konunun güçlüğünü azaltmaktadır. 1976 yılında toplam olarak 48 milyar finansman ihtiyacı bu-

lunan ve 38 milyarlık yatırım yapan KİT'in makro denge içindeki yeri daha önemlidir. Ek: 3'de gösterilen 1976 yılı Kamu Kesimi Dengesi incelendiğinde bu durum daha açık görülecektir. 82,9 milyarlık Kamu sabit sermaye yatırımlarının 38,2 milyarı KİT tarafından yapılmaktadır 10,5 milyarlık dış borç kullanmanın 7,5 milyarı, 24,3 milyarlık iç borç kullanma ve tahsilâtının 12,3 milyar lirası KİT'ler tarafından yapılmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Kamu Kesimi Genel Dengesi içinde KİT Yatırım ve Finansman Programının ağırlığı büyüktür. Bu itibarla KİT Yatırım ve Finansman Programları ve bunların gerçekleşmeleri hakkında ayrıntılı bazı rakamlar vermekte fayda umulmuştur. Tablo 4'de 1973 - 74 ve 1975 yıllarına ait program ve gerçekleşme rakamları 1976 yılı programı özetle verilmiştir. Tablo'nun tetkiki şu gerçekleri ortaya çıkarmaktadır:

(1) KİT Kaynak ve Ödeme Farkı yıllar geçtikçe büyümektedir. Hesap edilenin ötesinde kaynak ödeme farkları ortaya çıkmaktadır.

(2) Yatırımların büyümesine paralel olarak da toplam finansman ihtiyacı gittikçe artmaktadır. 1973 yılında 13,7 milyar olan toplam finansman ihtiyacı giderek büyümüş ve 48 milyara ulaşmıştır.

(3) Finansman ihtiyacını karşılamak için başvuru kaynakları arasında Bütçe transferi miktar olarak büyümekle beraber, borçlanma kaynağına nisbetle devamlı azalma göstermiştir. 1975 yılına kadar 1976 yılında bütçe kaynağına müracaat, miktar olarak aynı kalmış fakat oran itibariyle düşmüştür.

(4) Bütçe transferi dışında müracaat edilen finansman kaynağının hemen tamamı borçlanmadır. Gerek iç ve gerek dış borçlanmaya müracaat, yıllar itibariyle gittikçe artmıştır.

Böylece İngiltere veya İsveç'teki yatırım bütçeleri modeline doğru belirli bir gidiş vardır.

Üretken yatırımların borçlanmayla karşılanması ana fikrinden hareket eden yatırım bütçeleri uygulamasına Türkiye artık fiilen girmiş bulunmaktadır.

Kuruluşlar ve dolayısıyla yatırımlar itibariyle finansman kaynaklarının nasıl dağıldığını göstermek üzere etüde bir cetvel eklenmiştir. (Ek: 4) Bu ekin incelenmesinden de görüleceği üzere yatırım bütçesi finansman modeline doğru önemli bir gelişme vardır.

Tablo : 4 -KİT Yatırım ve Finansman Programları ve Gerçekleşmeleri
(Milyon TL)

Finansman İhtiyacı	1 9 7 3		1 9 7 4		1 9 7 5		1 9 7 6 Program
	Program	Gerçekleşme	Program	Gerçekleşme	Program	Gerçekleşme	
Kaynak Ödeme							
Parkı	- 1.146	- 1.118	- 164	- 5.441	- 5.765	- 7.140	- 9.588
Yatırımlar	12.600	12.915	19.970	16.893	25.035	26.157	38.434
Toplam Finansman							
İhtiyacı	13.746	14.233	20.135	22.326	30.800	33.497	48.022
Finansman							
Kaynakları							
Bütçe	6.000	6.117	5.600	7.176	9.000	10.950	10.000
Devlet Yatırım							
Bankası	4.150	4.514	4.172	5.670	5.000	6.090	10.000
Dış Proje							
Kredileri	3.596	3.601	3.182	2.088	3.330	2.201	7.501
Ek dış borçlanma	-	-	-	-	7.000	1.283	7.500
Özel Fon	-	-	-	-	6.500	6.350	6.800
Mevduat Münzam	-	-	7.100	6.073	-	1.135	-
Karşılıkları	-	-	-	-	-	-	-
Bütçe Dışı	-	-	-	-	-	-	-
İkraz	-	-	-	826	-	140	-
20 sayılı fon	-	-	-	493	-	3.370	-
Ek Ödenek Teklifi	-	-	-	-	-	1.970	3.700
Oto Finansman	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Kaynaklar	13.746	14.233	20.135	22.326	30.800	33.497	48.022

Not : 1975 ve 1976 yıllarında İller Bankasının 2,170 ve 3,617 milyon liralık yatırımları ve Bütçe Ödenegi çevrele dâil değildir.

III — PARA POLİTİKASI VE KİT

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin finansmanının para arzına 1975 yılındaki etkisini göstermek üzere etüde, 1975 yılı para arzı tahmini, emisyon artışı ve Merkez Bankası kredileri artışını gösterir bir tablo eklenmiştir. (Ek: 5, 5a, 5b) Tabloların tetkikinden de anlaşılacağı üzere, 1975 yılındaki 8 milyarlık emisyon artışında en büyük rolü Merkez Bankası'nın KİT'e verdiği krediler rol oynamıştır. 1975 yılında Merkez Bankası kredileri 26,6 milyar artmıştır. Bu kredilerin arasında Devlet Yatırım Bankası'na 7 milyar, Toprak Mahsulleri Ofisi'ne 5,3 milyar, Şeker Şirketine 1,3 milyar, Ziraî Donatıma mevduat karşılıklarından sağlanan 3,3 milyar lira kayda değer rakamlardır.

1975 yılı sadece bir örnek olarak verilmiştir. Hemen geçmiş bütün yıllarda Merkez Bankası'nın Kamu Kesimine ve bu arada KİT'e açtığı krediler, emisyonu ve dolayısıyla para arzını önemli ölçüde etkilemiştir.

Merkez Bankası kredilerinin bu şekilde genişlemesine; KİT yatırım ve finansman programının bağlanış şekli, destek fiatları ve temel mallara tesbit edilen fiatlar yol açmaktadır.

Tarım mallarını destekleme politikasının sonuçları Toprak Mahsulleri Ofisi'ne ve Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'ne açılan krediler de artışlar şeklinde kendini göstermektedir. Nitekim, 1975 yılında Tarım Satış Kooperatiflerine açılan kredilerde 2,5 milyarlık ve Toprak Mahsulleri Ofisi'ne açılan kredilerde ise 5,3 milyarlık bir artış kaydedilmiştir.

KİT'in finansmanında daha önceki yıllarda mevduat munzam karşılıkları ve 1975 ve 1976 yıllarında da Merkez Bankası Kanununun 48 ve 51'nci maddeleri kullanılarak Hazine kefaletini haiz bonolar ve tahviller sistemi işletilerek Merkez Bankası imkânları kullanılmıştır. Böylece KİT Fi-

nansmanı Merkez Bankası Kredilerinin artışına ve para hacmine etkili bir faktör olmaktadır.

Destekleme politikası ayrı bir etüdü gerektirecek genişlikte olduğu için burada teferruata girilmeyecektir. Ancak aşağıda temel mallar fiat politikası ile ilgili bazı zaruri açıklamalar yapılacaktır.

IV — TEMEL MALLAR FIATLARI VE KİT

İktisadi Devlet Teşekkülleri ile ilgili 440 sayılı kanununun 24. maddesine göre;

Teşekküller mal ve hizmet fiatlarını tesbitte serbesttir.

Bu mal ve hizmetlerden temel mal ve hizmet mahiyetinde olanların fiyatları gerektiğinde Bankalar Kurulu'nca tesbit edilebilir. Tesbit olunan fiyat maliyetin altında bulunduğu takdirde zarar, en geç ait olduğu yılı kovalıyan yılın genel bütçesine konulacak ödenekle kapatılır.

Zararın miktarı ilgili Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca müstereken tesbit olunur.

Teşekküllere, Kalkınma Planı ve Yıllık Programa aykırı olmamak kaydı ile Bakanlar Kurulu'nca verilecek görevlerden doğacak zararlar 2. fıkradaki esaslar dahilinde bütçeden karşılanır. Bu görevler teşekküllerin çalışma alanları dışında olamaz.

Bu madde gereğince, 1967 yılında çıkartılan bir kararname ile; elektrik, kömür, çimento, demir - çelik, her çeşit suni gübre ve yatırım malı niteliğindeki makina ve teçhizat, temel mal, Devlet Demir Yolları yük taşımaları, Denizlik Bankası yük taşımaları, D.B. Deniz Nakliyat yük taşımaları temel hizmet olarak kabul edilmiştir. Bu liste zamanla daha da geliş-

miştir. Temel Mal ve Hizmetlerin toplu durumunu gösterir bir liste eklidir (Ek. 6)

Listenin tetkikinden de anlaşılacağı üzere KİT'in ürettiği mal ve hizmetlerin pek çoğunun fiyatları hükümet tarafından tesbit olunmaktadır. Hükümetlerce izlenen Sosyal ve Ekonomik politikalar icabı bu fiyatlar genellikle maliyetin çok altında bulunmaktadır. Maliyetle satış fiyatı arasındaki fark ise, yukarda değinilen madde hükmü gereğince görev zararı olarak bütçelerden karşılanmaktadır.

Görev zararı adı altında konulan ödeneklerin yıllar itibarıyla dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

<u>Bütçe Yılı</u>	<u>Ödenek miktarı (TL)</u>
1970	366.800.000
1971	640.000.000
1972	716.000.000
1973	695.700.000
1974	1.141.000.000
1975	1.000.000.000
1976	3.724.000.000

Fiatların maliyetlerin çok altında tesbit edilmesi halinde kaynak toplama ve kaynak dağılımının ne ölçüde etkileneceği ortadadır. Burada verilecek olan Sosyo - Ekonomik karar üretilen hizmet ve malların yükünün bunlardan doğrudan istifade edenlerce mi, yoksa tüm vergi mükelleflerince artışının toplam fiyat artışına doğrudan etkisi ile Merkez Bankası finansmanı dolayısı ile muhtemel enflasyonist fiyat artışı arasındaki tercihin çok dikkatli bir hesaba dayandırılması zorunluğu da ortadadır.

EK LİSTESİ

EK: 1 — 1976 yılı KİT Yatırım ve Finansman kararname-
mesi

EK: 2 — Konsolide Bütçe Dengesi

EK: 3 — 1976 Kamu Kesimi Genel Dengesi

EK: 4 — KİT 1976 finansman kaynaklarının dağılımı

EK: 5 — 1975 yılı para arzı tahmini (Milyon TL.)

EK: 5a — 1975 Emisyon Artışı (Milyon TL.)

EK: 5b — 1971 yılı Merkez Bankası Kredileri artışı (Mil-
yon TL.)

EK: 6 — Temel Mal ve Hizmetlerin toplu durumu

EK: 1 — 1976 yılı KİT yatırım ve finansman kararnamesi

Karar Sayısı: 7/10987

Maliye Bakanlığı'nca hazırlanan, İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve diğer Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1976 yılına ait Genel Yatırım ve Finansman Programının ilişik karar ve eki cetvelde gösterildiği üzere tesbiti; Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarlığının uygun görüşüne dayanan adı geçen Bakanlığın 28/11/1975 günlü ve 25360 —FİN— 75/763 sayılı yazısı üzerine, 12/3/1964 günlü ve 440 sayılı Kanunun 1'nci maddesine göre Bakanlar Kurulu'nca 29/11/1975 tarihinde kararlaştırılmıştır.

KARAR

1 — İktisadi Devlet Teşekkülleri ve diğer Kamu İktisadi Teşebbüslerinin 1976 yılı Genel Yatırım ve Finansman Programı kuruluşlar itibariyle ilişik listede gösterilmiştir.

2 — Kuruluşların finansman ihtiyaçlarının hangi kaynaklardan karşılanacağı finansman ihtiyaçlarının nedeni gözönünde tutularak Maliye Bakanlığı'nca düzenlenir.

3 — 1975 yılı Genel Yatırım ve Finansman programının uygulanmasında kuruluşların özkaynaklarından yatırımlarında kullanmaları öngörülen miktarların gerçekleştirilmiş olması aranır.

Kuruluşlar, Yatırım ve Finansman Programının uygulanması ile ilgili olarak Maliye Bakanlığı tarafından istenecek her türlü bilgi, belge ve hesapları zamanında vermekle yükümlüdürler.

Kuruluşlar Yatırım Programlarına giren projelerdeki harcama miktarlarını ve finansman programındaki gelişme durumlarını formlara uygun olarak her ayın 20'nci gününde Maliye Bakanlığı'na bildirirler.

Kuruluşlar yatırımların proje bazında finansmanı için Devlet Yatırım Bankası tarafından istenen her türlü bilgi ve belgeleri Bankaya vermek ve projelerin gerçekleşme durumu hakkında ilgili formları süresinde Bankaya intikâl ettirmek zorundadırlar.

4 — Kuruluşların yatırımlarında ve işletme faaliyetlerindeki gerçekleşme ve bu faaliyetlerle yatırımlarda kullanılan finansman kaynaklarındaki artış ve azalışlar dikkate alınarak gerek kuruluşlar itibariyle genel yatırım ve finansman programında ve gerekse finansman ihtiyacının karşılanış sıra ve şeklinde gerekli değişikliği yapmaya ve işlemleri yürütmeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

5 — Genel Yatırım ve Finansman Programının aksaması için kuruluşlar Hazine'ye, vergi dairelerine, Devlet Yatırım Bankası'na ve birbirlerine olan borçlarını zamanında ödeyeceklerdir. Devlet Yatırım Bankası'na olan borçlarını zamanında ödeyeceklerdir. Devlet Yatırım Bankası'na olan borçlarını zamanında ödemeyen kuruluşlara Bankaca yeniden kredi açılmaz ve imzalanmış sözleşmelere dayanılarak herhangi bir ödeme yapılamaz.

6 — 1977 yılı programı için Devlet Plânlama Teşkilâtı'na teklif edilecek yatırım projelerinin birer özeti (idame yatırımlarının detaylı listesi dahil) kuruluşlarca, en geç 15.5.1976 tarihine kadar Maliye Bakanlığı'na ve Devlet Yatırım Bankası'na gönderilir.

7 — T. Şeker Fabrikaları A. Ş. Mart ayında yapılacak olan Genel Kurul toplantısında karar istihsal etmek suretiyle 1976 yılında temettü ödemiyecektir.

8 — Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, Devlet Yatırım Bankası tahvillerine yatırılması programlanan imkân dışında yıl içinde ortaya çıkacak ek kaynakları Devlet Yatırım Bankası tahvillerine yatırılır.

Ek: 1. a

1976 Yılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Genel Yatırım ve
Finansman Programı Tablosu

(Milyon TL.)

FINANSMAN GEREĞİ

KURULUŞLAR	Kaynak Ödeme Farkı	Yatırım	Temini gerektiren Finansman
M.K.E.K.	+ 234,0	596,2	362,2
SÜMERBANK	—	810,8	810,8
ÇİMENTO SANAYİİ	— 262,0	347,6	609,6
T. DEMİR-ÇELİK	— 730,0	3.500,2	4.230,2
S.E.K.A.	— 801,0	1.790,8	2.591,8
ETİBANK	— 728,0	2.140,5	2.868,5
T.E.K.	+ 1.370,0	8.104,5	6.734,5
PETKİM	— 51,0	2.063,0	2.114,0
PETROL OFİSİ	— 200,0	345,0	545,0
T.P.A.O.	+ 2.139,0	4.499,7	2.360,7
T.K.İ.	— 3.557,0	1.650,0	5.207,0
KARADENİZ BAKIR	— 285,0	327,9	612,9
AZOT	+ 244,0	663,3	419,3
ET-BALIK	— 526,0	400,0	926,0
T.M.O.	+ 137,0	137,0	—,—
T. SÜT ENDÜSTRİSİ	—	126,0	126,0
T. ŞEKER	—	1.597,9	1.597,9
YAPAĞI TİFTİK	+ 0,1	0,1	—,—

(Tablo'nun devamı)

YEM SANAYII	— 75,0	29,0	104,0
T.Z.D.K.	— 2.585,0	399,5	2.984,5
ÇAY-KUR	— 533,0	180,0	713,0
D.B.D. NAK.	+ 100,0	1.200,0	1.100,0
DENİZCİLİK			
BANKASI	— 439,0	1.028,4	1.467,4
P.T.T.	— 578,0	3.020,4	3.598,4
T.C.D.D.	— 2.311,0	2.616,1	4.927,1
T.H.Y.	— 57,0	190,0	247,0
T.R.T.	+ 65,0	400,0	335,0
D.M.O.	+ 37,6	37,6	—,—
TOPLAM	— 9.391,3	38.201,5	47.592,0

TURİZM BANKASI	— 158,0	30,0	188,0
D.Y.B.	—	—	—
EMEKLİ SANDIĞI	—	75,0	75,0
S.S.K.	—	33,0	33,0
EM. K.B.	—	9,9	9,9
HALK BANKASI	— 39,0	9,8	48,8
ZERBANK	—	70,0	70,0
GÜVEN SİG.	—	5,0	5,0
İLLER BANKASI	—	—	—
GENEL TOPLAM	— 9.588,3	38.434,2	48.022,5

Ek: 1. b

1976 Kamu İktisadi Teşebbüsleri Finansman
İhtiyacının Karşılama Şekli
(Milyon TL)

Bütçe	10.000.0
Devlet Yatırım Bankası	10.000.0
Özkaynak	2.500.0
S.S.K.	5.000.0
Sosyal Fonlar	2.500.0
Dış Kaynaklar	15.000.0
Dış Proje Kredisi	7.500.0
Diğerleri	7.500.0
Özel Fon	6.800.0
20 Sayılı Fon	3.700.0
Otofinansman	2.522.5
	<hr/>
	48.022.5

Ek: 2 — Konsolide Bütçe Dengesi

	1975	1975			
			Kanunlaşan Gerçekleşme	1976	Yüzde Artışı
	Ödenekler	Tahmini	Ödenekler (3/1)	(3/2)	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ÖDENEKLER					
1. Cari Harcama	50.880	59.500	77.534	52,4	30,3
2. Yatırımlar	25.820	23.930	37.940	46,9	58,5
3. Transferler	31.745	28.570	37.676	18,7	31,9
4. Toplam	108.445	112.00	153.150	41,2	36,7
GELİRLER					
1. Vergiler	88.555	89.090	120.450	36,0	35,2
2. Verdi Dışı Gelirler	8.310	7.200	14.00	68,5	94,4
3. Faktör Gelirleri	2.580	3.500	6.700	159,7	91,4
4. Toplam Gelir	99.445	99.790	141.150	41,9	41,4
5. İç İstikraz	9.000	6.000	12.000	—	—
6. Açık	9	6.210	—	—	—

EK : 3- 1976. Kamu Kesimi Genel Dengesi (Cari fiatlarla)
(Milyon TL)

Genel ve Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermayeler İşletmecisi	KİT	(Cari fiatlarla)		
				(Milyon TL)	Taşarruflu	
Bütçe (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
1. VERGİLER	115.950	4.750	-	- 1.525	- 25	119.150
a. Vaeitasız	56.000	3.000	-	- 1.525	- 25	57.450
b. Vasıtalı	59.950	1.750	-	-	-	61.700
2. Vergi Dışı Normal Gelir-	11.000	2.750	-	600	- 25	13.125
3. Faktör Gelirleri	6.700	750	1.300	112.725	2.175	28.650
4. Sosyal Fonlar	-	-	-	-	5.500	5.500
5. (Cari Transferler)	-11.020	750	-	-	-	-10.270
6. (Diş Faizler)	- 1.552	-	-	-	-	- 1.552
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	121.078	9.000	1.300	10.600	7.625	149.603
II. CARİ GİDERLER	77.534	7.166	-	-	-	84.700
III. KAMU TASARRUFU	43.544	1.834	1.300	10.600	7.625	64.903
IV. YATIRIMLAR	-37.940	-5.218	-1.297	-39.218	-233	-83.906
a. Sabit Sermaye	-37.940	-5.218	-1.297	-38.218	-233	-82.906
b. Stok Değişimi	-	-	-	- 1.000	-	- 1.000
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	5.604	-3.384	3	-2.618	7.392	-19.003
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	-12.019	3.384	- 3	10.000	-7.392	- 6.030
1. Servet Vergileri	4.500	-	-	-	-	4.500
2. (Diğer Transferler)	-13.698	3.384	- 3	10.000	-7.392	- 7.709
3. (Kamulaştırma)	- 2.821	-	-	-	-	- 2.821
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	- 6.415	-	-	-18.618	-	-25.033
1. Kasa-Banka Değişimi	-	-	-	60	-	60
2. Diş Borç Odemesi	- 1.620	-	-	- 1.300	-	- 2.920
3. Diş Borç Kullanımı	3.000	-	-	7.500	-	-10.500
4. İç Borç Odemesi	- 6.965	-	-	-	-	- 6.965
5. İç Borç Kullanım ve Tahsilatı	12.000	-	-	12.358	-	24.358
VIII. FİNANSMAN GEREĞİ	-	-	-	-	-	-

(MİLYON TL.)

KURULUŞLAR	Temini Gerektiren finansman	FİNANSMAN KAYNAKLARI									
		Sermaye	Görev Zararı	Bütçe İkrar	Yardım	Toplam	DYB	Dis. Proje Kredisi	20 Sayılı Fon	Özel Fon	Dis. Borçlam. Oto. Fin.
M.K.E.K.	362,2	100,0	-	-	100,0	121,0	-	-	-	100,0	412
SOMERBANK	810,8	-	20,0	-	20,0	213,0	-	-	-	100,0	477,8
ÇİMENTO S.	603,6	50,0	60,0	-	110,0	70,0	-	-	200,0	229,6	
T.DEMİR Ç.	4230,2	60,0	-	100,0	160,0	1700,0	910,0	-	900,0	560,2	
S.E.K.A.	2591,8	100,0	290,0	-	390,0	866,0	500,0	-	600,0	235,8	
ERİBANK	2868,5	-	40,0	350,0	390,0	974,0	130,0	-	800,0	574,5	
T.E.K.	6734,5	-	-	1.171,0	1171,0	1307,0	1845,0	1.968,0	-	443,5	
PETKİM	2114,0	105,0	-	-	105,0	680,0	875,0	350,0	-	104,0	
PETROL OFİSİ	545,0	-	-	-	-	-	-	545,0	-	-	
T.P.A.O.	2360,7	-	-	-	-	195,0	1200,0	837,0	-	128,7	
T.K.i.	5207,0	-	1700,0	-	1700,0	1024,0	350,0	-	1200,0	933,0	
KARADENİZ											
BAKIR	612,9	100,0	-	-	100,0	50,0	-	-	100,0	362,9	
AZOT	419,3	99,3	-	-	99,3	170,0	150,0	-	-	-	
T.EF.BALIK	926,0	-	442,0	-	442,0	20,0	-	-	-	464,0	
T.M.O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
T.SÜT.END.	126,0	-	-	26,0	26,0	-	-	-	100,0	-	
T.ŞEKER	1597,9	-	250,0	-	250,0	912,0	-	-	300,0	135,9	
YAPAĞI TİF.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
İYEM SAN.	104,0	50,0	-	-	50,0	-	-	-	54,0	-	
F.Z.D.K.	2984,5	-	800,0	-	800,0	-	-	-	300,0	1884,5	
ÇAY-KUR	713,0	-	-	-	-	-	-	-	313,0	400,0	
D.B.D.NAK	1100,0	90,0	72,0	-	162,0	105,0	540,0	-	103,0	190,0	

(Tablo'nun devamı)

KURULUŞLAR	Temini Gerektiren Finansman	FİNANSMAN KAYITLARI									
		Sermaye	BÜTÇE Görev İkrar Zararı	Yardım Toplam	DYB	Dış 20 Özel Dış Borçlanma Proje Sayı- Fon ve Otofın Fon					
DENİZCİLİK B	1467,4	-	50,0	424,0	-	474,0	-	-	300,0	693,4	
P.T.T.	3598,4	-	-	150,0	-	150,0	1.593,0	600,0	-	500,0	755,4
T.C.D.D.	4927,1	315,0	-	420,0	1.960,0	2.695,0	-	300,0	-	830,0	1.102,1
T.H.Y.	247,0	100,0	-	-	-	100,0	-	60,0	-	-	87,0
T.R.T.	335,0	151,9	-	-	-	151,9	-	40,0	-	-	143,7
D.M.O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	47592,8	1.321,2	3.724,0	1470,0	3.131,0	9.646,2	10.000,0	2500,0	3.700,0	6.800,0	9.946,6
TURİZM B.	188,0	100,0	4,0	-	-	104,0	-	-	-	-	84,0
D.Y.B.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EMEKLİ S.	75,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75,0
S.S.K.	33,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33,0
EM.K.B.	9,9	-	1,0	-	-	1,0	-	-	-	-	8,9
HAİK B.	48,8	48,8	-	-	-	48,8	-	-	-	-	-
ZERBANK	70,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70,0
GÜVEN S.	5,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,0
İLLER B.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	429,7	148,8	5,0	-	-	153,8	-	-	-	-	275,9
GENEL TOPLAM	48025,5	1.470,0	3.729,0	1.470,0	3.131,0	9.800,0	10.000,0	7.500,0	3.700,0	6.800,0	10.222,5

Ek. 5

1975 YILI PARA ARZI TAHMİNİ
(Milyon TL.)

I — BİLFİİL TEDAVÜLDEKİ PARALAR TAHMİNİ:

EMİSYON ARTIŞI	8.078
Bankaların kasa mevcutlarında artış	— 1.454

BİLFİİL EMİSYON ARTIŞI 6.624
(A)

II — KAYDI PARA TAHMİNİ:

Mevduatta vuku bulacak artış	30.000
Artan mevduatta vadeli mev. mik.	— 7.500

Vadesiz mevduatta artış 22.500
Artan vadesiz mev. resmî mev. mik. — 3.375

KAYDI PARA ARTIŞI 19.125
(B)

III — PARA ARZI ARTIŞI:

A. BİLFİİL EMİSYON ARTIŞI	6.624
B. KAYDI PARA ARTIŞI	+ 19.125

Para Arzi Artışı (A+B) 25.749

IV — PARA ARZI RAKAMLARI:

1974 sonu para arzı miktarı	90.045
1975 yılındaki muhtemel artış	+ 25.749

1975 YILI SONUNDAKİ PARA ARZI MİKTARI 115.749

V — YILLIK ARTIŞ ORANI % 28,8

Ek. 5 a

1975 EMİSYON ARTIŞI

(MİLYON TL.)

A — EMİSYONU ARTTIRICI AMİLLER:

Merkez Bankası kredilerinde artış	18.529
	<hr/>
	26.607

B — EMİSYONU EKSİLTİCİ AMİLLER:

Mevduat karşılıklarında artış	8.356
Döviz hareketlerinin emisyonu etkisi	9.070
Döv. Poz: 31.12.1974 — 1.608,8 \$	
Döv. Poz: 31.12.1975 — 1.004,1 \$	

604.7\$

Diğer Kalemler Farkı	1.103	18.529
	<hr/>	<hr/>
Artış.....		8.078
		% 24,6

NOT: 31.12.1974 tarihinde 32.860 milyon lira olan emisyon miktarı 31.12.1975 tarihinde 40.938 milyon liraya yüklemiştir.

Ek. 5. b

1975 YILI

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ ARTIŞI

(MİLYON TL.)

I — ÖZEL SEKTÖR:	1974 Aralık	1975 Aralık	Yıllık Fark
Normal Ticari	1.060	1.154	+ 94
Sanayici	1.534	3.094	+ 1.560
Küçük Sanat	341	441	+ 100
Zirai	2.949	790	+ 24
		(+ 2.183)	
Tütün	668	858	+ 190
T.S.K.B.	11.155	11.971	+ 2.578
		(+ 1.762)	
İhracat	451	1.304	+ 853
Tahvil Üzerine Avans	370	136	— 234
Orta Vadeli Krediler (Tarımsal Kredi dahil)	3.556	2.415	— 1.141
Özel Sektör Toplamı...	22.084	22.163	+ 4.024
		(+ 3.945)	

(Tablo'nun devamı)

II — KAMU SEKTÖRÜ:

Müesseseler:

Tekel	2.270	2.180	+	2.180
		(+ 2.270)		
Şeker Şirketi	976	1.371	+	1.371
		(+ 976)		
Sümerbank	1.094	64	+	94
		(+ 1.124)		
T.M.O.	6.700	6.000	+	5.300
		(+ 6.000)		
Devlet Yatırım B. (Haz. Kef. Haiz. B.)	—	4.159	+	4.159
Devlet Yatırım B. (Tahvil)		1.892	+	1.892
Müesseseler Toplamı	11.040	15.666	+	14.996
		(+ 10.370)		
Hazine:				
Kısa vadeli avans	12.484	16.761	+	4.277
Kamu Sektörü Toplamı	23.524	32.427	+	19.273
III — BANKALAR				
TASFİYE FONU:	208	168	—	40
IV — MEVDUAT KAR.				
ZİRAİ FİN.:		4.000	+	3.350
MERKEZ BANKASI				
KREDİ TOP.	46.466	58.758	+	26.607
V — KONSOLİDE				
EDİLEN ALACAKLAR:	+ 14.315		%	57,3
		73.073		

(+) İşaretili rakamlar 1902 sayılı kanunla konsolide edilen miktarları göstermektedir.

EK : 6

TEMEL MAL VE HİZMETLERİN TOPLU DURUMU

Adı	İlgili Kararın Tarihi	(x) No. su	Yayınlandığı Tarihi	R. G. No.su
A— Temel Mallar				
1) Elektrik	a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740
	b) 12. 7.1971	7/ 2793	16.7.1971	13897
2) Kömür	a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740
	b) 12. 7.1971	7/ 2794	16.7.1971	13897
3) Çimento	a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740
	b) 8. 4.1976	7/11613	10.4.1976	15555
4) Demir-Çelik	a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1978	12740
	b) 13. 5.1975	7/ 9898	14.5.1975	15236
5) Suni gübre	a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740
	b) 18. 9.1975	7/10665	19.9.1975	15361
6) Yatırım malı niteliğindeki makina ve teçhizat	a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740
7) Kükürt	a) 22. 2.1968	6/ 9594	16.3.1968	12850
	b) 22. 2.1968	6/ 9597	R.G. de yayınlanmamıştır.	
8) Göztaşı	a) 22. 2.1968	6/ 9594	16.3.1968	12850
	b) 22. 2.1971			
9) Kağıt		7/ 1977	R.G. de yayınlanmamıştır.	

(Tablo'nun devamı)

— Gazete kâğıdı a) 7. 3.1972				
— 3. hamur teksir kâğıdı b) 22. 5.1974	7/ 4052	22.3.1972	14136	
— Okul kitap kâğıdı	7/ 8304	24.5.1974	14895	
10) Ziraî mücadele ilaçları a) 23. 5.1975	7/ 9973	12.6.1975	15263	

B— Temel Hizmetler

1) DDY yü taşıma ücretleri a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740	
2) Denizcilik Bankası yük taşıma ücretleri a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740	
3) D.B. Deniz Nak. yük taşıma ücretleri a) 14.10.1967	6/ 8954	2.11.1967	12740	

(x) Tablodaki (a) işareti, temel mala ve hizmete alınmayla ilgili ilk kararı, (b) işareti, varsa fiyat tespitiyle ilgili son kararı göstermektedir.

Kaynak : Mustafa Karabiber etüld.